

nètica pròpia, amb la inicial etimològica, però amb un significat igual al del *gail* de l'Avenc de Salgar: la grandiosa Cova i Clot de *Caials*, en els penya-segats de Soperuny, damunt el Sas de Cornudella de Valira (1957). L'evolució fonètica de *VE* és doncs la mateixa que en *gaiola* i *cajola* de *CAVEOLA* (veg. *GABIA*). La forma *gajal* correspon a la fonètica peculiar de Pallars i Ribagorça, mentre que la del català estricte exigeix l'evolució fins a *ž*. Sembla, doncs, normal de preferir literàriament la forma *gajal*. Es dona, doncs, el cas que *gail* és exactament un duplicat fonètic de *gabial* (*GABIA*), que són precisament grans gàbies posades en els finestrals.

1 Per malentès d'això en una forma *gajal* que rep de Castellbò diu Griera que és «la llenya que hi ha posada a l'obertura de les cases perquè s'assequi».

Gajol, V. *calhol* (CALLAUJ *Gal* 'broc', V. *GA-LA* II

GALA, 'ostentació festiva', pres del fr. ant. i mj. *gale* 'plaer, diversió', derivat de *galer* 'divertir-se', 'anar de folga, de tro', d'origen incert, però és versemblant que vingui del francic *WALLAN 'bullir', 'borbollejar, agitar-se' (a-al. ant. i b-al. ant. *wallan*, al. *wallen*, ags. *weallan*, compareu esc. ant. *vella*). □ 1.ª doc.: c. 1385.

En la *Crònica* del Ceremoniós: aquí només en una de les dues versions de la *Crònica*, la postergada per AmPagès: «Nós, desitjants que la reyna Dona Sibília, muller nostra, se coronàs, convocam Corts generals --- e, aquelles celebrades ---, nosaltres anam a Saragoça, hon coronam la dita Reyna, ab una molt sollempnial festa y *gales* que li fem fer, en l'any 1380», on l'altra versió omet els mots y *gales* (§ 398, ed. Pagès, p. 410).

De tota manera és freqüent en autors del S. xv: com JB Masdovelles (*D'Ag.*) i «yo fuy temptat / --- / prengué muller / --- / de un gran feix / de mes parentes / e ben volentes, / una n triàs / qual me semblàs / voler menys *gala*: / e pensant quala / ja m'alegrava / ---», JRoig (*Spill*, 6431); «ara mon fill, dix l'ermità, --- yo tindria per bo que partísseu --- e que-us ne aporteu aquest libre e-l mostreu --- per ço que sapien quina cosa és l'orde de cavalleria; e al tornar que vós fareu --- torneu per ací, e que-m sapiau dir qui són stat fets novells cavallers, e totes les festes e *gales* que s'i faran, que yo les pugua saber»; «hun dia la Princesa li dix, en manera de burla: —Digau Tirant, sí Déu vos done honor, aquesta *gala* que vós usau de portar a una calsa brodada e l'altra no, usa-s en França o en quina part? — Respòs Tirant: —E com senyora, no sab la magestat vostra aquesta *gala* quina és? La celsitut vostra no és en recort de aquell dia que --- jugant --- les mies mans bastar no-y pogueren, la cama ab lo peu hi hageren a suplir --- entre les vostres cuixes ---», JoMartorell (*Ag.* I, 113; II, 382). Molt propi de la poesia popular tradicional, de vegades amb el matís especial de 'festa anyal, festa major': «El dia de la *gala*, la *gala* de Queralt: / és a vuyt de setembre, / moltes festes hi fan», MilàF (recollida a Vic, *Romilo*, 74B), «yo us convido a la plassa a treure un

ball, / a la plassa de las Verges / per unas *galas* que hi ha» id. (reco. a les Guillerries, 319.8).

Així s'explica que el mot s'hagi especialitzat en diverses comarques en les fogueres de festes, com en el Priorat, on diuen per a la festa del Sant Baptista en lloc de 'els focs ---' les *gales* de Sant Joan (JBru, *Misc. Folk. Arabia*, p. 155). I així a Menorca ha acabat per significar 'flama' a Ciutadella (Moll, *MiscAlcover*, 443), cf. *xera* 'fogaina' < fr. *chère* 'bona acollida o festa que fem a algú'; «Greu me sab d'aquella allota / que no vol creure sa mare, / greu me sab de s'atzabara / perque put més que sa sofre: / greu me sap d'aquella estopa / perque crema i no fa *gala*» (fa fum i no s'encén), Camps Merc. (*Folk. Me.* I, 176); «acudien molts de vesins a fer la vella a una casa determinada, ordinàriament d'entrada gran, i més si disponien de llenya a bastament per fer *gales*, amb que espassarse 'l fret», AFerrer Ginart (*Rond Men.*, p. x, que en el glossari ho explica com a «flamarada, xecalenia, encesa de rama», p. 220).

El mot ha restat avui només en les llengües romàniques del Migdia, i hi apareix en totes a la fi de l'Edat Mitjana. En portuguès en tenim bastants exs. des de la *Crònica* de Garcia de Resende (c. 1500), Gil Vicente etc. (veg. els exs. en Moraes i Vieira). En castellà, per primera vegada en el Cançoner de Stúñiga, mj. S. xv (poesia de Suero de Ribera), però hi resta poc freqüent fins a fi de segle (solament *galán* figura en les *Coplas* de Jorge Manrique). En llengua d'oc aquest mot i la seva família (no és estrany no sorgint abans de la tardor de l'E. Mj.) manquen quasi del tot en la llengua antiga, i només el PSW en recull un cas en un text indatat. En italià apareix *gala* 'festa', 'pompa', 'luxe en vestits', des dels Pulci, cap a la fi del S. xv, i esdevé corrent en el xvi i xvii.

En contrast amb aquestes dates tardanes i més o menys coincidents, el fr. ant. *gale* ja fou usat per Rutebeuf (tercer quart del S. XIII), n'hi ha algun ex. en el xiv, i és molt freqüent fins a la fi almenys del S. xv (Coquillart). El sentit era 'plaer', 'goig', 'diversió', i *faire la gale* era 'donar-se als plaers, passar-s'ho bé, divertir-se'. És visible que *gale* arrenca del verb *galer* 'divertir-se', 'passar-se-la bé', 'festivar, tenir festa', 'córre-la', de vegades amb matís indecent, i gairebé sempre com a terme familiar i afectiu: ja apareix en Gautier de Coinci (1223) i resta usual fins a la mateixa època i fins en Rabelais, mentre que la locució *galer le bon temps* apareix encara en Montaigne i en Cotgrave (1611), i ha restat encunyada en el qualificatiu *un gale-bon-temps* 'un corre-festes, un que fa tronar i ploure'.

Per a l'etimologia té importància l'existència d'una variant amb *w*- inicial, com ja subratllaren Suchier, Gamillscheg i Rohlf's (*ZRPb.* I, 431; *EWFS*; *ASNSL* CLXXI, 135), Potser, ben mirat, els testimonis d'aquesta variant han quedat reduïts a un sol, citat per Du C. (s. v. *galare*), car el text n'és igual al passatge de G. de Coinci que figura en God.: es tracta, doncs, d'una variant manuscrita d'aquest autor, ben conforme al seu dialecte, i que per tant podem donar per segura: la